

[Lukács, Edit](#)

[A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei vállalkozások növekedési lehetőségei](#)

In: Svéhlík, Csaba (szerk.) "Sokszínűség a közgazdaságtanban" : VIII. KHEOPS Tudományos Konferencia : fiatal kutatók tudományos fóruma : előadástölet

Mór, Magyarország : Kheops Automobil-Kutató Intézet, (2013) (pp. 24-36)

ISBN ISBN 978-963-89779-0-8

LUKÁCS EDIT

Egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Miskolc

Vállalkozás elmélet és gyakorlat Doktori Iskola, Miskolci Egyetem

Borsod-Abaúj-Zemplén megyei vállalkozások növekedési lehetőségei¹

1.Bevezetés

A világgazdaság elmúlt évtizedeinek gazdasági és társadalmi folyamataiban a növekedés a meghatározó jellemvonás. Olyan kihívásokkal kell szembenézni, mint a népességrobbanás, a nemzetek feletti nagyvállalatok gazdasági szerepének növekedése, a növekvő környezetszennyezés, innovációs verseny és az infokommunikációs robbanás. Ezek a tendenciák nagy lehetőségeket, de egyben nagy kihívásokat is jelentenek a gazdasági szereplőknek. E tanulmány célja összefoglalni a gazdasági növekedés elméleteit, a KKV-k növekedési lehetőségeit vizsgáló kutatások eredményeinek bemutatása és az észak-magyarországi KKV-k növekedési lehetőségeinek elemzése.

2.A vállalati növekedés elméletei

A gazdasági növekedés forrásainak, motorjainak azonosításának kérdése a közgazdaságtan hagyományos, máig nem lezárt témája. A 19. század második és a 20. század első felében világszerte általánosan elismert volt a megtakarítások fontossága és a nagyvállalatoknak a gazdasági fejlődésben vállalt vezető szerepe. Az elméleti közgazdászok egyik jellegzetes kutatási témája a vállalati méretek, illetve a gazdasági növekedés közti kapcsolat elemzése. Robert Gibrat 1931-ben írott értekezésében azt állította, hogy a növekedés nem függ a cég méretétől, az arányos növekedés egy szabály által meghatározott [Sutton, 1997.]. A vállalati mérettől független növekedési lehetőséget elsőként a francia mérnök bizonyította doktori disszertációjában. Megfogalmazta azt, hogy egy cég mérete, illetve növekedési üteme egymástól függetlenül alakul.

„A növekedés kifejezés az általános értekezésekben két különböző jelentéssel használatos. Néha csupán mennyiségbeli emelkedést jelent, például ha termelés, export vagy értékesítés növekedésről beszélünk. Máskor pedig az eredeti alapvető jelentése használatos, ami az egy fejlődési folyamat eredményeképpen megvalósuló méretbeli növekedést vagy a minőségi fejlődést magába foglalja, hasonlóan a természetes biológiai folyamatokhoz, ahol a belső változások kölcsönhatásokon alapuló sorozata vezet a méretbeli növekedéshez, aminek velejárója a növekedés tárgyának jellemzőiben bekövetkező változás”. [Penrose, 1959. 197.o.] Penrose e klasszikusnak számító könyvében rámutatott a stratégiai gondolkodás, a vállalkozói szellem és a tudás, mint meghatározó növekedést serkentő erőforrások

¹ „A tanulmány/kutató munka a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0008 jelű projekt részeként – az Új

Magyarország Fejlesztési Terv keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.”

fontosságára. Rávilágított, hogy a szervezeti rutin, a vezetők rutin-szerű cselekvése korlátozza a vállalat növekedési kilátásait.

Nem kevésbé híres és meghatározó elmélet Barney nevéhez köthető, aki szerint a vállalkozások növekedése rendelkezésre álló erőforrások mennyiségétől és minőségétől függ. A vállalati növekedés erőforrás alapú megközelítésének napjainkban ez a legismertebb elmélete [Barney,1997.].

Porter híres modelljében öt tényezőt különböztet meg, melyek a verseny mértékét, a vállalat piaci lehetőségeit és egyben növekedési lehetőségeit is befolyásolják (ezek iparágon belüli verseny, szállítók és vevők, új belépők, helyettesítő terméket gyártó vállalatok).[Porter, 1980.]

Drucker az Egyesült Államok gazdaságában azonosította a kis- és középvállalati sikerek okait: arra mutatott rá, hogy az 1960–1970-es évek során a felgyorsult változásokhoz az acél-, a gépkocsi-, a gumi- és a szórakoztató elektronikai ipari nagyvállalatok, illetve a kormány által finanszírozott nagy és nehezen alkalmazkodó szolgáltató intézmények kevésbé tudtak alkalmazkodni, mint az 1980-as években alapított innovatív kis- és középvállalatok (pl.: Microsoft, Amazon, Yahoo, később Google). Emellett számos, a piaci lehetőségeket kihasználó kis oktatási, egészségügyi intézmény gazdasági ereje viszont szinte robbanásszerű gyorsasággal nőtt. [Drucker, 1991.]

„Perren (2000) tanulmányában megállapítja, hogy a piaci kereslet és a rendelkezésre álló erőforrások mellett, kiemelkedően fontos a vállalati teljesítmény növekedésében a tulajdonos(ok) növekedési motivációja és szakértelme. Ezzel rimel Ghoshal (2002) megállapítása, miszerint a növekedés alapja a vállalkozók (menedzserek), illetve a vállalati szervezet kompetenciái.” [Papanek, 2010.]

Schumacher munkássága kiemelkedő a vállalatok, vállalkozások gazdasági súlyának és szerepének megítélése szempontjából. Európában csak Schumacher 1991-es könyvét követően kerültek igazán a figyelem előterébe a gyorsan növekvő kis- és közepes vállalatok. Innentől azonban már nemcsak a kutatóknak, hanem a gyakorlati gazdasági szereplőknek a figyelmét is felkeltette ez a szektor. [Schumacher, 1991.]

„Magyarországon a növekedésben a "motorok" azonosítása időszakonként eltér, mondhatjuk azt is, hogy rendszerekhez köthető. Az 1960–1970-es években a szocialista nagyvállalatok fölényét hangsúlyozták, amit felváltott az 1990-es évtizedben a multinacionális cégek gazdasági fejlődésben vállalt kulcsszerepének kiemelése.” [Kállay, 2002.]

Magyarországon a piacgazdasági rendszer megszilárdulásával immár a KKV-k adnak munkahelyet a versenyszférában foglalkoztatottak több mint 70 százalékának KKV-k termelik meg a gazdaságban előállított hozzáadott érték nagyjából felét és az export egyharmadát. A KKV-k szerepe az új munkahelyteremtésben is jelentős: az elmúlt években döntően a kis- és középvállalati szférában keletkeztek új munkahelyek.

1.táblázat: Vállalati szféra hozzáadott érték termelése

	Hozzáadott érték		
	Magyarország		EU-27
	Mrd €	Arány	Arány
Mikrovállalkozás	8	17,8%	21,6%
Kisvállalkozás	7	15,6%	18,9%
Középvállalkozás	9	20,0%	17,9%
KKV-k	24	53,3%	58,4%
Nagyvállalkozás	21	46,7%	41,6%
Összesen	45	100,0%	100,0%

Forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium, 2011.

Látható tehát, hogy fontos vizsgálni a KKV szektor helyzetének, lehetőségeinek és problémáinak körét minden gazdasági ciklusban, de a válság időszakában kifejezetten. Hiszen működési feltételek javításával jelentős motorjai lehetnek az újbóli növekedésnek, ha a gazdaságpolitikai döntésekben figyelembe veszik érdekeiket.

A gazdasági növekedés és a vállalati méretek növekedésének, kérdése már a rendszerváltás hajnalán meghatározó kutatási témává vált hazánkban. Számos elemzés, kutatási jelentés és modell készült. [Szerb, Kállay, Imreh, Papanek] A hazai kutatások eredményei rímelnek az EU KKV politika eredményességét vizsgáló kutatási eredményekkel.

A kis- és középvállalkozások a termelésben, kivitelben, foglalkoztatásban és az új munkahelyek teremtésében jelentős teljesítményt nyújtanak, ezáltal meghatározó szerepük van a gazdasági növekedésben. A KKV-k az új piaci lehetőségek kihasználásával erősítik az ország versenyképességét, fogékonyak és nyitottak az új technológiák és innovációk iránt, amely újabb és újabb üzleti lehetőségeket nyit meg a szektorok dinamikus fejlődéséhez.

Az EU legtöbb dokumentuma rámutat: az integráció közös céljainak teljesítésében (korábban Lisszaboni Stratégia, napjainkban Európa 2020) fontos szerepet játszanak a KKV-k. 2004-2006 között az Eurostat EU27-ek vállalati teljesítményelemzésében kimutatta: a KKV-k számuk, foglalkoztatásuk és termelt hozzáadott értékben növekedésében is megelőzik a nagyvállalati szektort. Ezen mutatókban kétszer jobb növekedést értek el nagyobb konkurensaiknál miközben saját munkatermelékenységüket 8,1%-kal növelték ezen időszak alatt. A hozzáadott érték 56%-át a kisebb vállalati szféra produkálta. [Schmiemann, 2009.]

A kisvállalkozások foglalkoztatásban betöltött szerepe jelentős. Az EU27-ben 2008-ban nem pénzügyi szférában három munkahelyből kettő KKV által létrehozott foglalkoztatást jelentett (66,7%). Magyarországon 2011-ben is a foglalkoztatottak 71%-át alkalmazták KKV-k. Foglalkoztatási szempontból azért is előnyös jelenlétük, mert a nagyvállalati szektorok létszámleépítéseit a megélhetési alternatívát jelentő kis cégek szívják fel. Szektorálisan vizsgálva a kis- és középvállalkozások a szervizszolgáltatásokban, az építőiparban, szállás és vendéglátásban, ingatlanpiaci ügyletek bonyolításában érik el a 80%-os foglalkoztatási szintet [Eurostat, 2011.]

2.táblázat: Az EU27-ek és Magyarország KKV-inak foglalkoztatási súlya

	Magyar- ország	Magyaro. megoszlás	EU27 megoszlás
	db	%	%
Nagyvállalat	719.477	28,93%	32,60%
KKV összesen	1.767.120	71,07%	67,40%
Mikro	881.142	35,44%	29,70%
Kis	479.676	19,29%	20,70%
Közép	406.302	16,34%	17,00%
Vállalatok száma	2.486.597	100,00%	100,00%

Forrás: Eurostat, 2011

A kis cégek magukban rejtik a gyors növekedés lehetőségét. Jól ismert tény, hogy a világgazdaság több meghatározó cége kisvállalkozásként indult, és sikeres üzleti tevékenység eredményeként váltak óriáscéggé. Az információs technológia új területeinek kialakulása és növekedése is részben újonnan alapított gyors növekedésű vállalkozásokon keresztül valósul meg. Ne feledkezzünk meg a hagyományos ágazatok kevésbé látványos, de nagyon fontos

szervezeti alkalmazkodásáról sem, amely egyik legfontosabb hatása, hogy hatékonyságjavulást eredményez. [Kállay, 2002.]

A kisvállalkozások kiemelkedő szerepet játszanak a helyi és regionális gazdaságok fejlődésben. A nagyvállalatok szinte egyáltalán nem jelennek meg kisebb térségekben, miközben a döntően helyi piacokon értékesítő és termelő kisvállalkozások a saját erőforrásaikra támaszkodva, a helyi foglalkoztatást erősítve hatékonyan hozzá tudnak járulni a helyi gazdaság fejlődéséhez. Ezt az Európai Unió forrásai is igyekeznek nagyobb mértékben támogatni. Elmaradott térségben az önellátásra és lokális erőforrásra való támaszkodás szemlélete előtérbe került az elmúlt években – sokszor a pénz kiszorításával egyetemben –, ami a helyi KKV-k szerepét és erősödését segítik.

3.A kis- és középvállalkozások működési problémái

A GKM által kidolgozott KKV fejlesztési stratégia a következő három területet emeli ki fejlesztési pontként. Ezek átfogóan a legproblémásabb területek fejlesztésének szükségességére utalnak, amelyek kulcsfontosságúak lennének a KKV-k teljesítményének javításához. 1. a szabályozási környezet javítását; 2. finanszírozáshoz jutás elősegítését; 3. tudás és vállalkozói infrastruktúra fejlesztését.

A GKM által 2007-ben végzett felmérés rangsorolta a vállalatvezetők által legsúlyosabbnak tekintett problémákat. Ebben több tényező is a finanszírozási gondokra utal. A hazai kis- és középvállalatoknál általános problémának számít a forrásszerzés nehézsége, azaz a finanszírozás, mely gond a gazdasági válság kitörésével, egyre súlyosabbá vált. Ehhez azonban az állami gazdaságpolitika is ide kapcsolódik, amely közvetett, illetve közvetlen módon befolyásolja a KKV-k tőkebevonási lehetőségeit. Látható, hogy mindkét említett gátló tényező még tíz éves időtávban is bár csökkenő súllyal, de a legmeghatározóbb. [GKM, 2007.]

3.táblázat: A vállalkozások növekedését akadályozó tényezők rangsora

A vállalkozások növekedését akadályozó tényezők fontossági mutatói (100 pontos skálán)						
Növekedést akadályozó tényezők	Fontossági mutató					
	1997	1998	1999	2003	2005	2007
Magas adó- és társadalombiztosítási terhek	84	78	73	74	72	77
Gazdasági szabályozás kiszámíthatatlansága	62	58	53	58	55	63
Erős verseny	53	57	61	61	61	56
Nincs elég megrendelés	48	45	52	45	48	45
Tisztességtelen verseny	46	44	44	47	48	45
A vevők fizetési késedelmei	30	31	30	32	34	35
Tőkehiány	40	37	37	34	32	31
Egyéb akadályozó tényezők	19	20	17	16	13	19
Beszerzési nehézségek	14	16	16	17	16	13
Meglevő kapacitásainak korszerűtlensége, elavultsága	17	19	17	17	13	12
Hitelhiány	27	26	26	20	15	12
Munkaerőhiány	9	9	9	12	8	8

A 2007. évi adatok alapján sorba rendezve
 Forrás: GKM reprezentatív vállalkozói felmérés, 2007

„A kisvállalkozások fejlődésével kapcsolatos problémák legnagyobb része abból származik, hogy méretgazdaságossági okok miatt túl magas az általuk igénybe venni szándékozott erőforrások és szolgáltatások relatív tranzakciós költsége. Ez igaz a pénzügyi szolgáltatásokon belül főleg a hitelezésre és a tőkebevonás lehetőségére, a technikai jellegű üzleti szolgáltatások jelentős részére és az állam által előírt kötelezettségek (adózás, könyvvitel, járulékfizetés, információszolgáltatás) teljesítéséhez kapcsolódó szolgáltatásokra is.” [Kállay 2002. 557.o.]

4.A nemzetközi verseny és a globalizáció hatásai a magyar KKV-k működésére

A XXI. század meghatározó jelensége a globalizáció és az általa kialakított többpólusú világgazdaság. A nemzetgazdaság versenyképességét végső soron az adott gazdaságban működő vállalatok teljesítménye és alkalmazkodóképessége határozza meg. Nem mindegy tehát, hogy a hazai vállalati és KKV szféra, hogyan és milyen felkészültségben tudja alkalmazni az ismereteikben lévő és elterjedt vállalatirányítási és vállalatgazdálkodási módszereket. [Buzás-Kállay-Lengyel, 2003.]

A verseny kiterjedtsége alapján nemzeti, nemzetközi, regionális és globális versenyről beszélhetünk. Magyarország esetében a 90-es évektől a regionális verseny erősödése vált érezhetővé, ahogy az Európai Unióval folytatott gazdasági kapcsolatok dominánssá váltak és újjá szerveződtek a kelet-közép-európai gazdasági kapcsolatok. A globális verseny a működő tőke-befektetések és a globális iparágak kapcsán néhány iparágban szintén jelen volt. Hazánknak ebben az időszakban és később is dominánsan az erőforrás és befektetés alapú versenyképességben kell/kellett helytállnia, azaz a működőtőke-befektetésekért folyó versenyben és a fejlett vállalatokkal való kapcsolat kialakításában kell versenyeznie. [Chikán – Czakó – Zoltayné, 2002.]

A verseny kiterjedtségét meghatározza az adott gazdaság mérete: minél kisebb egy ország, annál jobban rákényszerül arra, hogy bekapcsolódjon a nemzetközi kereskedelembe és kiterjessze piacait. Mivel Magyarország minden szempontból nyitott gazdaságnak számít, a nemzetközi konjunktúra erősebben hat a versenyfeltételekre. A globális konjunktúra ráadásul nemcsak közvetlenül, hanem a befektetők hazai mozgásán keresztül is hat, a befektetőknek pedig számos vonatkozásban meghatározó szerepe van a belföldi gazdaságban, sőt magában a gazdaságpolitikában is. [Chikán–Czakó, 2009. 361.o]. A nemzetközi dekonjunktúra így visszahat a nemzetgazdaság teljesítményére és erőteljesen hatása alá veszi a vállalati szféra lehetőségeit is, amiben a KKV-k különösen sérülékeny helyzetben léteznek. A gazdaságpolitika válságban fokozódó hektikussága tovább ronthatja a kilátásokat és az alkalmazkodóképességüket.

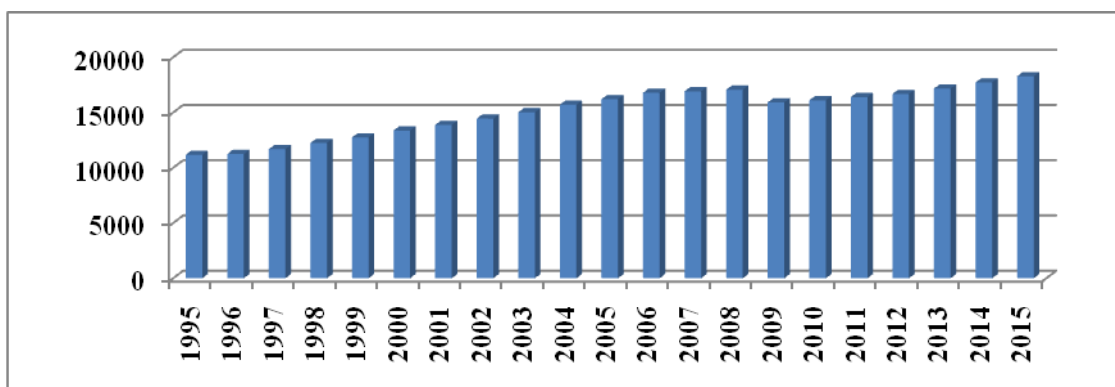
5.Borsod megye gazdasági teljesítménye a makrogazdasági trendek tükrében

Borsod-Abaúj-Zemplén megye gazdasági- demográfiai- társadalmi folyamatainak elemzése az európai unió egyik leszakadó félben levő régiójának súlyos problémáit mutatja be. Borsod-Abaúj-Zemplén megye 7247 négyzetkilométer területével és 684.793 fős [KSH, 2011] lakónépességével az ország második legnagyobb megyéje. Központja Miskolc, ami egyben az Észak-magyarországi régió központja is, közigazgatásilag 15 kistérség alkotja. A megye gazdaságföldrajzi helyzete kedvező, az Észak-magyarországi régió nagyobb gazdasági súlya a megyéhez tartozik.

A megye helyzetét jól mutatja az is, hogy kormánybesorolás szerint kistérségei közül 3 db hátrányos helyzetű, 10 db pedig komplex programmal segített leg hátrányosabb helyzetű kistérség, ez a magyar kistérségek egyharmada. Ágazati struktúrájában döntő szerepet a vegyipar és gépipar játsza. Településszerkezetére jellemző az apró- és törpefalvak megléte,

ami nehezíti a lakosság megtartását, de megyeszékhelyének lakossága is csökken. Az országos átlaghoz képest jelentős az eltartott réteg aránya (24%) a jövedelemmel rendelkezőkhöz képest. Az országos átlag (11,2% - 2010, KSH) viszonylatában magas munkanélküliségi rátát (17,3% - 2010, KSH) és alacsony aktivitási arányt (Borsod 42%, országos 55,4% - 2010, KSH) a 2008-ban kitört gazdasági válság tovább távolította a hazai átlagtól.

Egy Magyarországhoz hasonló, közepesen fejlett gazdaság fejlődésének egyik legfontosabb fokmérője a gazdaság növekedési potenciálja, felzárkózási üteme. A magyar gazdaság a 2000-es évek elején évi 4 százalékos növekedéssel a régió éllovasa volt. Az évtized második felétől azonban a visegrádi országok között Magyarországot jellemezte a legszerényebb növekedés. A hazai GDP/fő az EU átlagához viszonyítva 2009-ben alig haladta meg a hat évvel korábbi szintet. Napjainkra az egyik legrosszabbul teljesítő és legrosszabb növekedési perspektívájú gazdaság Európában.[BVK 2009.]

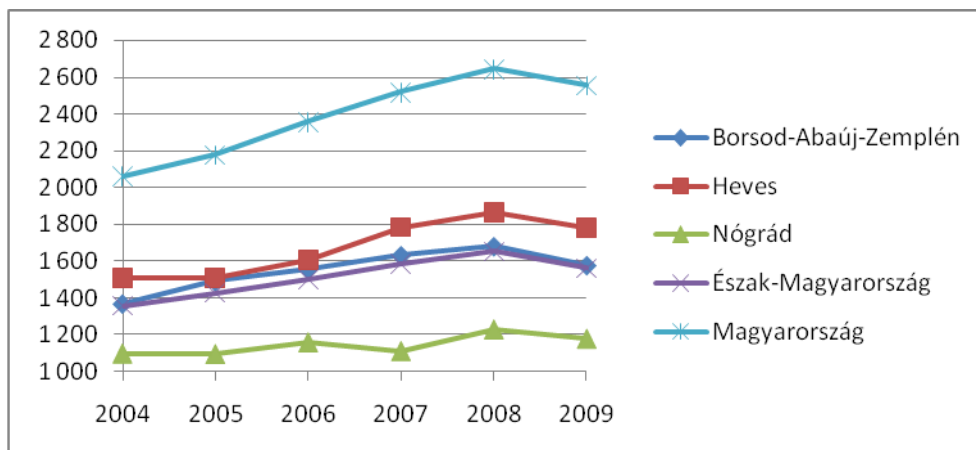
1. ábra: GDP/fő alakulása Magyarországon

Megjegyzés: konstans áron; előrejelzés 2011. decemberi adatok alapján

Forrás: IMF World Outlook Database

A 2011-es versenyképességi helyzetértékelés szerint a magyar gazdaság teljesítményének az elmúlt évtizedben megfigyelhető trendszerű romlása mögött nem a külső konjunktúra alakulása volt, és nem is kizárólag az évtized második felére jellemző fiskális megszorítási ciklusnövekedést fékező hatása húzódik meg, hanem elsősorban a versenyképesség tartós romlását jelentő strukturális problémák.

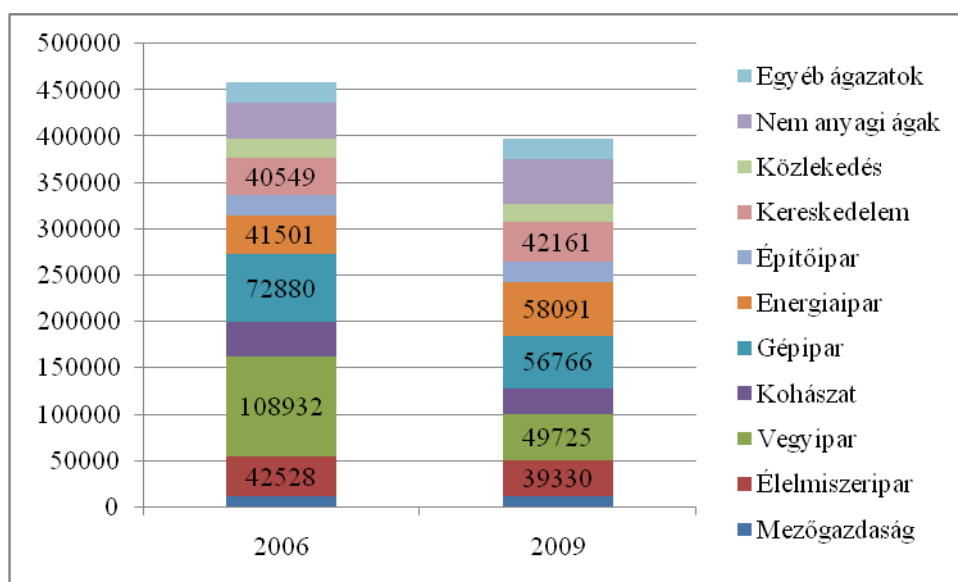
Borsod-Abaúj-Zemplén megye Magyarország GDP-jének 4,5%-át, az Észak-magyarországi régió GDP-jének 60%-át termeli meg, a 2000-es évektől átlagosan 4% fölötti GDP növekedést produkált. Az országos teljesítményhez való felzárkózásról az Észak-magyarországi régióban csak a 2000-es évektől beszélhetünk. 1995–2000 éveit az elhúzódó válságfolyamat jellemezte, ezek után gazdasági trendváltás következett be. Ez látható a megye bruttó hozzáadott érték termelésében is: 2007/2000 indexe 241,7%-os miközben az országé 215,1% (Borsodi TOP 100, 2008) jelenti. 2007-ig mondható el, hogy a folyóáras gazdasági teljesítménymutatók reálértéken is növekedtek, illetve a mutatók többségénél elérte, illetve meghaladta a nemzetgazdasági szintű mutatók növekedési ütemét.

2. ábra: GDP/fő alakulása Magyarországon és Borsod megyében

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

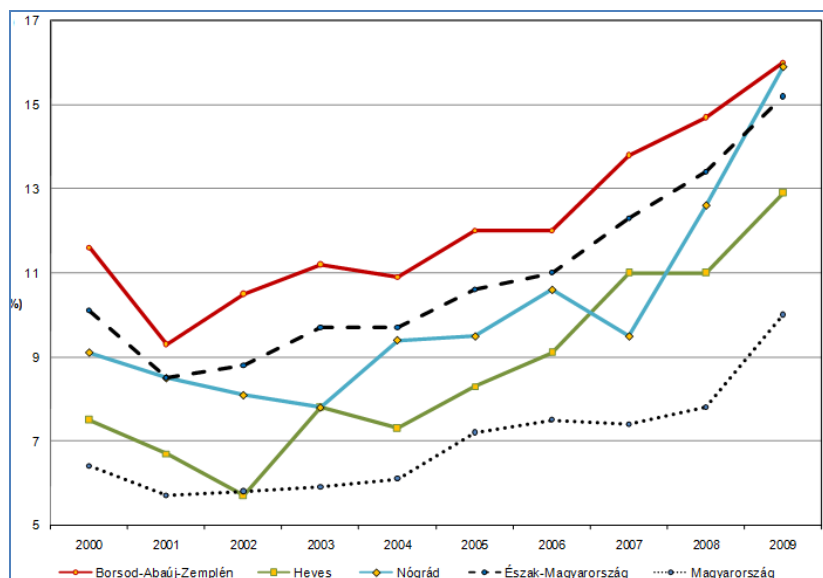
Mára a szektorális súlypontok áthelyeződtek a gépipar, vegyipar és energiaiparra, de erősödő a szolgáltató tevékenységek szerepe is., ami visszatükröződik a megye foglalkoztatási és beruházási adataiban is.

3. ábra: A bruttó hozzáadott érték megoszlása szektorok szerint, B.A.Z. megye

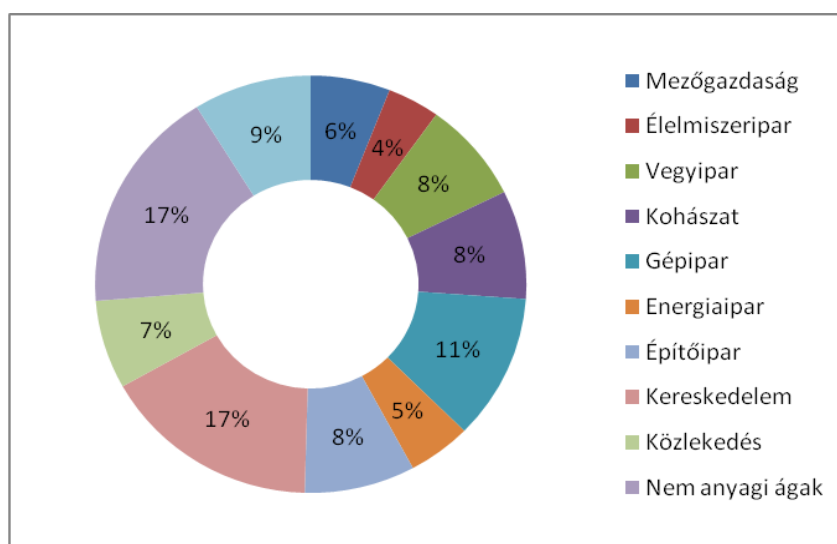
Forrás: TOP 100 Borsod 2006. és 2010.

Borsod megyében a korábbi évek gazdasági problémái egyértelműen lecsapódnak a munkaerő-piaci viszonyokban, a foglalkoztatási helyzet a rendszerváltás óta jelentősen elmarad az országos mutatóktól. A munkanélküliségi gondok forrása a munkaerő-kereslethez nem igazodó munkaerő-kínálat (szakképzettség és általános ismeretek hiánya miatt), s az élők munkája magas és az évtized folyamán többször megemelt közterhei. Régiós szinten a 2008. évi adatok szerint az aktivitási arány 50,4% százalék (az országos átlag 54,6 százalék) a foglalkoztatási arány 43,7 százalék (az országos 50,3) volt, míg a munkanélküliségi ráta a régióban 2009-re elérte a 16%-ot, addig az országos átlag „csak” 12%-ot súrolta. [Borsod Top 100 2009. BVKI, 2010.]

4. ábra: A munkanélküliségi ráta változása az Észak-magyarországi régióban (2000-2009)

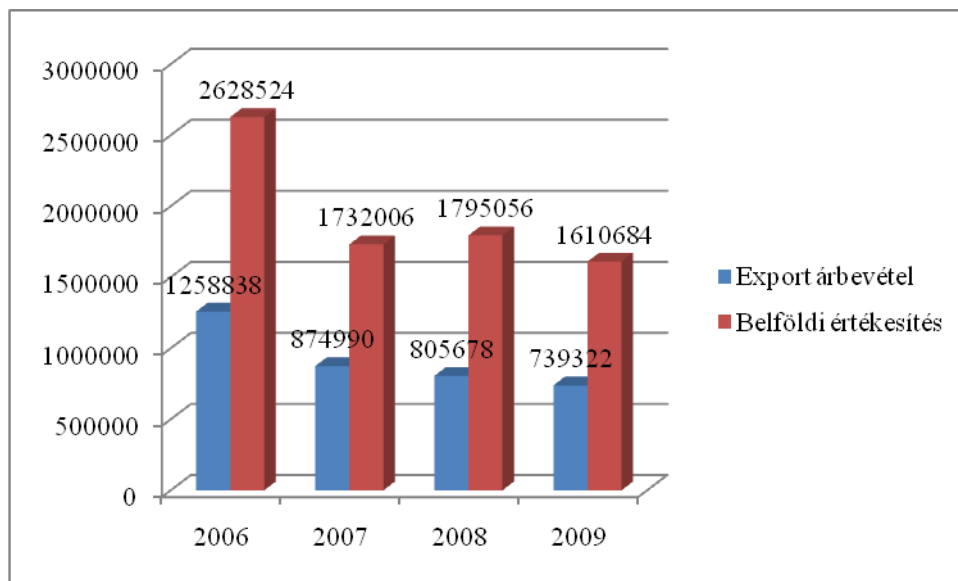
Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

1. ábra: Foglalkoztatottak ágazat szerinti megoszlása, 2009, B.A.Z. megye

Forrás: TOP 100 Borsod, 2011

A foglalkoztatásban a kereskedelem és nem anyagi ágak foglalkoztatása jelentős 17-17%-kal (2009). Emellett jelentő munkahelyet biztosít a gépipar (11%), vegyipar (8%) de még a kohászat is (8%). Megyei specialitásnak számít az energiaszektor kiemelkedő foglalkoztatási szerepe is (5%, szemben az országos 1%-os átlaggal).

2. ábra: B.A.Z. megye Nettó árbevételének megoszlása exportra és belföldi értékesítésre

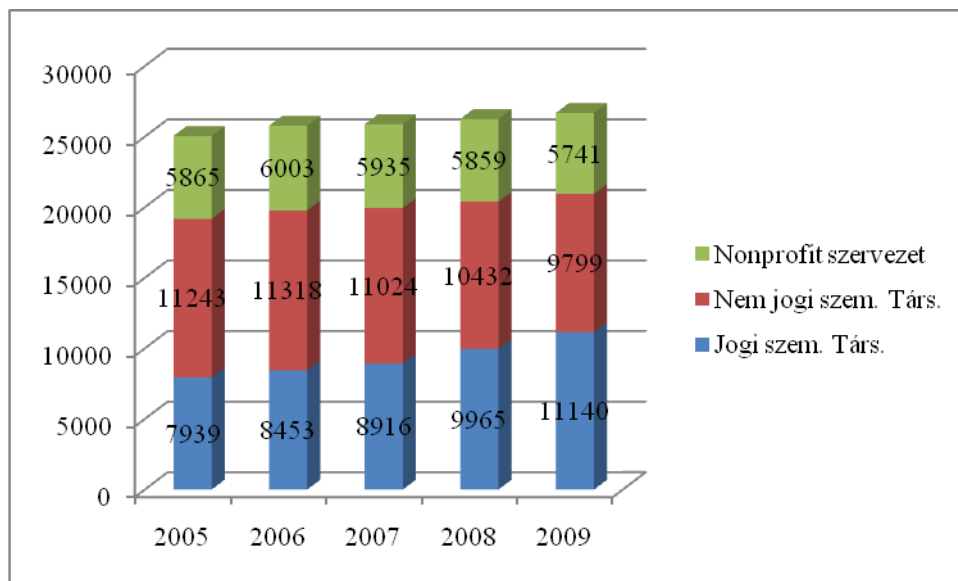
Forrás: Borsod TOP 100 alapján saját szerkesztés

Magyarország az Európai Unió egyik legnyitottabb gazdasága, amely exportját az elmúlt évtizedben folyamatosan képes volt növelni, kivéve a válság miatti világkereskedelmi visszaesést mutató 2009-es évet. A magyar gazdaság növekedésének motorja 2005-től egyértelműen a nettó export volt, s az importot tartósan meghaladó export- teljesítmény a kedvező külpiazi körülményeknek volt köszönhető. 2006-2007-ben folytatódott a beruházási lejtmenet: 2006 óta volumene folyamatosan csökken, s 2009-ben még a 2008-as alacsony bázishoz képest is szűkült.

Borsod megyében az export árbevétel 2006-tól csökkent, arányosan a nettó árbevétel csökkenésével. A tendenciát rontja, amennyiben hozzá vesszük a kulcsvaluták forint-árfolyam változását. Az export jelentős bázisát a vizsgált években tartósan a gépipar (41,6%), vegyipar (41,9%), kohászat (10,1%) és élelmiszer (1,7%) ipar adja.

6.Borsod Abaúj Zemplén megye vállalati aktivitása

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei székhelyű működő vállalkozások számának alakulását, pontosabban a 2009-ig a következő trendek jellemezték: A társas vállalkozások száma kismértékben nő, ezen belül az átlagtól nagyobb mértékű a jogi személyiségű társaságok növekedése. Továbbra is legkedveltebb vállalkozási forma a Korlátolt Felelősségű Társaság (KFT). Csökken a nem jogi személyiségű társaságok száma, azon belül a csökkenés mértéke a legnagyobb a betéti társaságok esetében. Az üzleti felelősség kisebb kockázata miatt egyre többen „igazolnak” át a nem jogi személyiségű társaságoktól a kft.-k körébe. A nonprofit szervezetek száma is évről évre csökken.

3. ábra: Társas vállalkozások megoszlása Borsod megyében

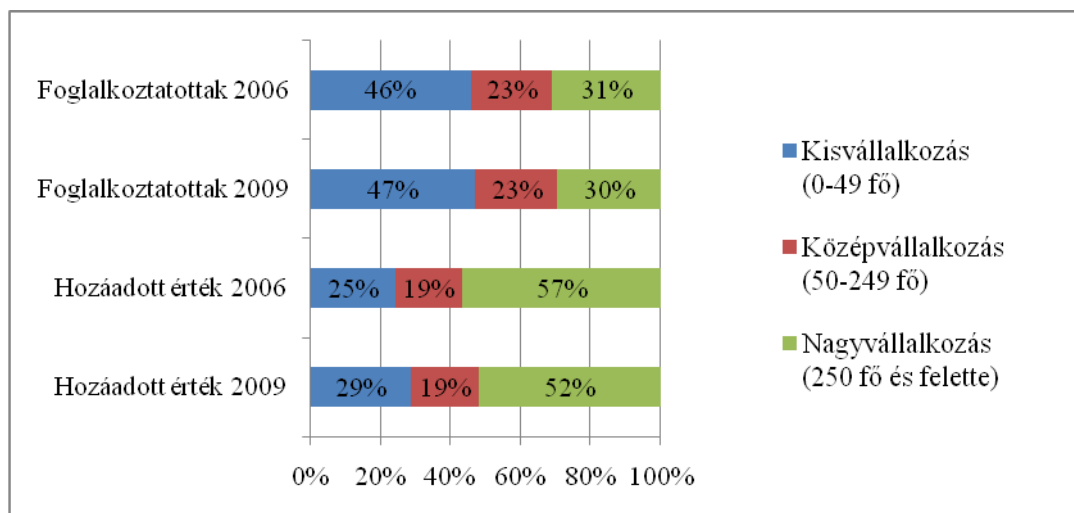
Forrás: TOP 100 Borsod, 2010.

A megye csekély számú nagyvállalatának meghatározó gazdasági súlya mellett a kis- és középvállalkozások (98,4%) együttes szerepvállalása a jellemző. Kisvállalkozások adják a megye foglalkoztatásának 47%-át, szerepük a foglalkoztatásban 2009-re 1 százalékponttal nőtt. Hozzáadott értékteremtésben ennél jobban javították piaci részesedésüket a megyében, 25%-ról 29%-ra növelték részesedésüket a nagyvállalatokkal szemben.

4.táblázat: A gazdaság szereplőinek száma BAZ megyében (2005-2009.)

	2005	2006	2007	2008	2009
Társas vállalkozások	25047	25774	25875	26256	26680
Egyéni vállalkozók	23900	22272	21649	20864	19638
ÁFA körbe tartozó magánszemélyek	9030	8806	10280	26884	28271
Működő adóalanyok összesen	57977	56852	57804	74004	74589

Forrás: KSH és APEH adatok alapján saját szerkesztés

4. ábra: Vállalkozások méret szerinti teljesítménymutatói

7.A vállalkozások növekedését akadályozó tényezők Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

2008-ban kérdőíves felmérés keretében vizsgáltuk a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei vállalkozások gazdasági helyzetét, piaci kapcsolatait, gazdasági teljesítményét és jövőre vonatkozó terveiket. A kérdőíves megkérdezésre, kérdezőbiztosok bevonásával 2008. március-május időszakban került sor.

Az elemzés egy 535 vállalatot tartalmazó minta alapján készült. Ez a 2008. évi BAZ megyében működő vállalkozások 0,723%-a. A reprezentativitás többé-kevésbé biztosított volt méret, kistérségi hovatartozás, és ágazat szempontjából. A mintába legalább 2 lezárt üzleti évvel rendelkező működő, társas kis- és közepes méretű vállalkozásokat (kkv) kerültek be.

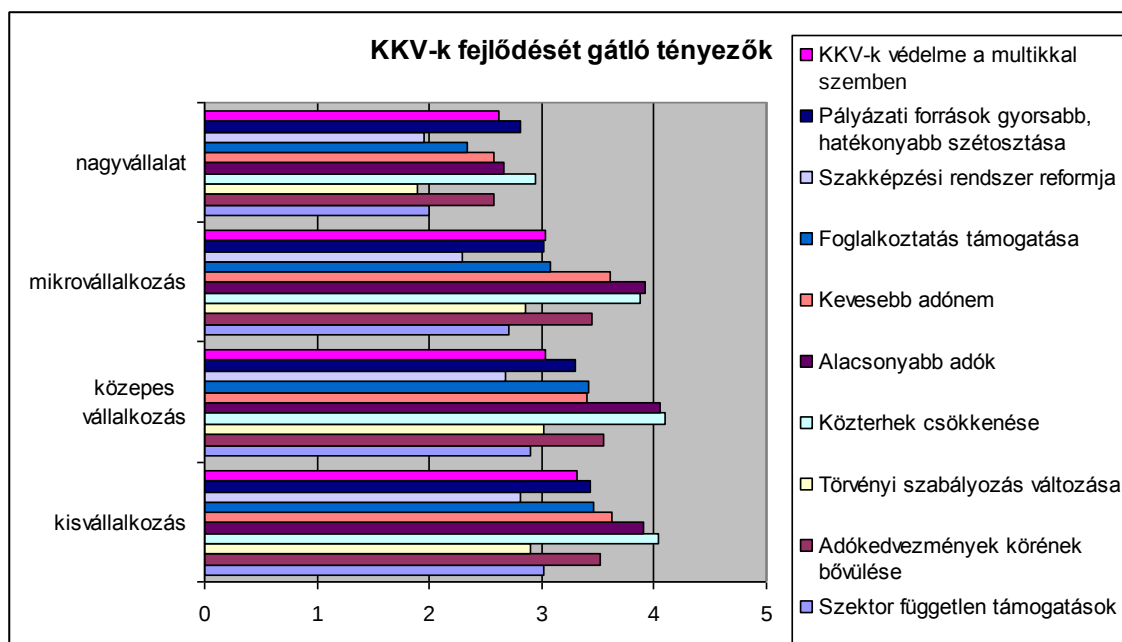
5.táblázat: A mintában szereplő vállalkozások ágazati hovatartozása

Vállalkozás fő tevékenysége	Minta száma (db)
A Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás	17
C Bányászat	4
D Feldolgozóipar	70
E Villamosenergia, gáz-, gőz-, vízellátás	11
F Építőipar	73
G Kereskedelem, javítás	198
H Szálláshely szolgáltatás, vendéglátás	29
I Szállítás, raktározás, posta, távközlés	22
J Pénzügyi közvetítés	10
K Ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatások	52
L Közigazgatás, védelem, kötelező TB	2
M Oktatás	8
N Egészségügyi, szociális ellátás	8
O Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	25
P Háztartások tevékenysége	6
ÖSSZESEN	535

Forrás: saját kutatás

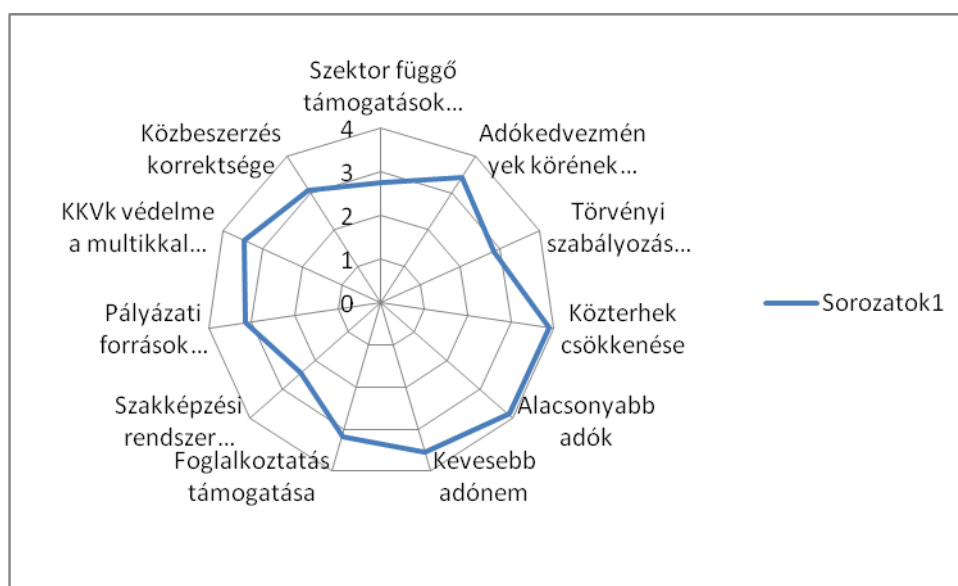
Tekintve, hogy alapvető célunk volt a némi növekedési potenciált mutató cégek növekedési tényezőinek és korlátainak feltárása, ezért a legkisebb méretű 0-1 alkalmazottal rendelkező cégeket és az egyéni vállalkozásokat kihagytuk a listából.

A kutatásban résztvevő vállalkozások vezetői a vállalkozás méretétől függetlenül súlyos gondnak tekintik a magas adókat, a hitelfelvétel nehézségeit és a pályázati források lehívásának nehézségeit. Az 5 fokozatú skálán a minősítésük magasabban a mikro, kis és közepes vállalkozások körében, a nagyvállalatok esetében ezek a növekedést akadályozó tényezők közepes mértékűek. (9. ábra)

9.ábra: A BAZ megyei vállalkozások növekedését gátló tényezők (2008.)

Forrás: saját kutatás alapján, saját szerkesztés

10.ábra: A növekedést akadályozó tényezők átlagértékei a válaszadó vállalkozások szerint

Forrás: saját kutatás alapján, saját szerkesztés

A növekedés elméletek szerint az erőforrás vezérelt növekedés az egyik meghatározó a kevésbé fejlett gazdaságokban, szektorokban, míg a fejlett, ún. húzó ágazatokban a K+F és innováció a növekedés motorja. A modern gazdaságokban a fejlesztések többnyire hitelből finanszírozhatók. A hitelfelvétel nehézségeit vizsgálva a válaszadók a magas hitelkamatokat, magas fedezeti elvárásokat a pénzintézet részéről és a hitelügyintézés túl bürokratikus ügyintézését emelik ki. Ki kell emelni, hogy a kutatás a pénzügyi válság kitörése előtt történt. A pénzügyi válsággal e nehézségek a kereskedelmi bankok szigorodó hitelpolitikája miatt még súlyosabban érintik a vállalkozásokat.

6.táblázat: A hitelfelvétel nehézségei a mintában szereplő vállalkozások szerint

	kis- vállalkozás	közepes vállalkozás	mikro- vállalkozás	nagyvállalat
Magas kamatok	21,72%	29,66%	24,04%	28,13%
Magas fedezeti követelmény	25,09%	25,42%	18,59%	9,38%
Időigényes procedúra	14,61%	10,17%	13,78%	18,75%
Bonyolult igénylési metódus	10,49%	9,32%	12,18%	3,13%
Rövid türelmi idő	1,12%	3,39%	1,60%	3,13%
Túl bürokratikus ügyintézés	16,10%	13,56%	13,94%	21,88%
A vállalkozás nem hitelképes	1,12%	1,69%	5,29%	0,00%
Nem volt hitelfelvétel	3,75%	2,54%	3,69%	0,00%
NINCS ADAT	5,99%	4,24%	6,89%	15,63%

Forrás: saját kutatás

Összegzés

A kutatás eredményei szerint a gyorsan fejlődő kkv-szféra fejlődésének elősegítésére a vállalkozási hajlandóság javítása, valamint a gazellák (azaz a dinamikusan fejlődő vállalkozások) fejlődési törekvéseinek az erősítése kínálja a legfontosabb lehetőségeket. A vállalkozási kedvet jelentős mértékben fokozhatja a munkavállalók felkészültségének javítása, az oktatás, a nyelvtudás fejlesztése, a szakmai oktatás megszervezése. A már megalapított vállalatok működés viszont a K+F és innovációs ráfordítások növelésével, az új ismeretek gyakorlati alkalmazásának ösztönzésével és az elvonások mérséklésével támogatható.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei vállalkozások jellemzője a helyi piacok kiszolgálása, nagyon alacsony a külpiazi aktivitásuk. A nemzetközi versenyben azonban így egyre inkább leszakadnak. Egy elszegényedő, leszakadó gazdasági régióban a vállalkozások szerepe a foglalkoztatásban a helyi adók fizetésében meghatározó lehetne, ehhez azonban komplex gazdaságfejlesztési stratégiára és gazdaságélénkítő eszközökre van szükség.

Irodalomjegyzék

1. Buzás Norbert - Kállay László - Lengyel Imre: *Kis- és középvállalkozások a változó gazdaságban* JatePress, Szeged, 2003
2. Budapesti Vállalkozásfejlesztési Kutatóintézet *Makrogazdasági folyamatok Magyarországon 2002-2009.* <http://www.bvki.hu/publikaciok/91-makrogazdasagi-folyamatok-magyarorszagon-2002-2009> (letöltve: 2013. február 10.)
3. Barney, Jay B.(1997) *Gaining and sustaining competitive advantage* Addison-Wesley Pub. Co.Mass.
4. Chikán Attila – Czakó Erzsébet: *Versenyben a világgal - Vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén* Akadémiai Kiadó, 2009.
5. Chikán Attila– Czakó Erzsébet– Zoltayné Paprika Zita (2002): *Vállalati versenyképesség a globalizálódó magyar gazdaságban*, In: Kis nemzetgazdaságok versenyképessége a globális gazdaságban – a magyar példa, Akadémia Kiadó, Budapest
6. Drucker, Peter (1991) *A hatékony vezető. Az eredményes irányítás kézikönyve* Park Kiadó, Budapest
7. Eurostat Pocketbooks, *Key figures on European business with a special feature on SMEs, 2011.* ISBN ISSN 1830-9720

8. Gazdasági és Közlekedési Minisztérium (2007): *Kis és középvállalkozások fejlesztésének stratégiája (2007-2013)* Budapest
9. Hagen István Zsombor: *A kis- és középvállalkozások versenyképességének növelése kontrollinggal* Doktori (Ph.D) értekezés tézisei, Szent István Egyetem Gödöllő Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
10. Kállay László (2002): *Paradigmaváltás a kisvállalkozás-fejlesztésben.* In: Közgazdasági Szemle Vol. 49. No. 7-8, pp. 557-573)
11. Kállay László - Imreh Szabolcs (2004): *A kis- és középvállalkozás-fejlesztés gazdaságtana.* Aula, Budapest.
12. Kállay László: *A kis- és középvállalkozás-fejlesztési politikák alapjai* http://www2.eco.u-szeged.hu/region_gazdfejl_szcs/pdf/konyv5/kallay.pdf (letöltve 2012. november 3.)
13. Nemzetgazdasági Minisztérium: *A KKV-k helyzete, Magyarok a piacon-forrásteremtés KKV-knak*, Heti Válasz Kiadó konferencia 2011.
14. Papanek Gábor: *A gyorsan növekvő magyar kis- és középvállalatok a gazdaság motorjai*, Közgazdasági Szemle, LVII. évf., 2010. április (354–370. o.)
15. Penrose, E. (1959): *The Theory of the Growth of the Firm.* Oxford University Press, Oxford.
16. Porter, M.E. (1980) *Competitive strategy* Free Press New York
17. Schmiemann, Manfred: *Eurostat - statistics in focus, SMEs were the main drivers of economic growth, between 2004 and 2006*, 71/2009
18. Szerb László: *A vállalati növekedés tényezőinek modellje.* Vállalkozás és Innováció 2. évfolyam, 2. szám 2008. II. negyedév, 1-35. oldal. <http://vallalkozasesinnovacio.hu/application/editorial/16/01Szerb.pdf> (letöltve: 2012. november 6.)
19. *TOP 100. Borsod-Abaúj-Zemplén megye vállalkozásai* BOKIK, Észak-Magyarország 2006 és 2010.
20. Schumacher, Ernst F. (1991) *A kicsi szép. Tanulmányok egy emberközpontú közgazdaságtanról* KJK, Budapest
21. Sutton, J. (1997), "Gibrat's Legacy", *Journal of Economic Literature* XXXV, 40–59
22. *Versenyképességi Helyzetértékelés 2011 január* <http://www.kormany.hu/download/4/9c/10000/Versenyk%C3%A9pess%C3%A9gi%20Helyzet%C3%A9rt%C3%A9kel%C3%A9s.pdf> (letöltve: 2012. november 21.)